

tech, M. Tošner o gentrifikaci a segregaci v průmyslovém městě na příkladu lokality Janov v Litvínově a S. Csachová s V. Verbou o rozvojovém potenciálu Košic. *O kriminalitě a bezpečí* v soudobém městě z hlediska geografické percepce rizika a ohrožení kriminalitou hovořila S. Koubalíková a o ochranné strategii žen v urbánním prostředí J. Vitvarová. Jen skromně byla obsazená sekce věnovaná stále významnějšímu tématu *stárnutí ve městě*, kde L. Vidovičová hovořila o sousedech jako (absentujícím) zdroji podpory stárnoucích městských obyvatel, M. Petrová-Kafková o stáří v měnícím se městském prostředí a N. Dvořáková o prostorovém chování seniorů-rezidentů v městském centru. Do tohoto tematického okruhu patřil i v programu jinak zařazený příspěvek E. Gregorové o plánu aktivního stárnutí a proseniorských aktivitách a opatřeních na příkladu města Brna. Tematickým solitérem byl pak referát J. Bernarda a L. Brokla *o roli starosty ve městě* a na vesnici – o specifikách fungování místních samospráv v obcích odlišné velikosti.

Záměr organizátorek přivést na takto koncipované konferenci ke „společnému stolu“ představitele různých společenskovedních oborů a různých výzkumných zaměření, jež se zabývají městem, jsou ale často uzavřené v nedostatečně propojených institucionálních strukturách, a umožnit jim, aby se navzájem seznámili s přístupem a výzkumnými výsledky svých kolegů, se zdařil. Dokazuje to značná tematická a částečně i oborová a metodologická rozmanitost přednesených příspěvků a také počet pracovišť, která jejich autoři reprezentovali. Za toto pojetí patří pořadatelům uznání. Podařilo se jim tak nakročit směrem k cíli, na který v programu konferenci odkazují, totiž obsáhnout pořádanými konferencemi program integrálního oboru *urbánní studia*. Je ale otázka, jestli si takto široký a těžko zvládnutelný záběr vůbec přát. K naplnění koncepce urbánních studií jako integrálního přístupu ke zkoumání měst by totiž scházelo ještě několik dalších

důležitých stavebních kamenů, které programy konferencí dosud nezahrnuly: např. sociální strukturu městského obyvatelstva, ekonomiku měst, demografii městských společností, politickou a správní stránku měst a také větší dávku témat z oblasti urbanismu včetně jeho historie. Pisatel této zprávy se však každopádně na „čtvrté“ město, či jak se bude příští konference nazývat, těší již nyní.

Michal Illner

Program krátkých návštěv v centrech výzkumné kompetence projektu European Social Survey – zkušenost a výzva k podávání přihlášek

Centrální koordinační tým výzkumného projektu European Social Survey (ESS) nabízí možnost navštívit některé z jeho sedmi odborných center v rámci programu krátkých individuálních návštěv. ESS je evropská výzkumná infrastruktura pro sociální vědy. Jejím cílem je umožnit dlouhodobý mezinárodní srovnávací výzkum evropských společností. Výzkumná šetření probíhají bianuálně od roku 2002, aktuálně jsou zveřejněna data z již pátého kola šetření. Do projektu se zapojilo celkem 34 evropských států.

Program návštěv je určen pro doktorky a výzkumníky, kteří pracují v oblasti komparativního výzkumu s daty ESS a pocházejí z jednoho z evropských států zapojených do tohoto mezinárodního sociálněvědního výzkumu. Zájemci z České republiky se tak mohou hlásit o účast v programu na webových stránkách projektu, a to kdykoli v průběhu let 2012–2013.

Krátké stáže mohou trvat od jednoho do čtyř pracovních dnů, po které je návštěvníkovi umožněno pracovat po boku expertů z daného pracoviště na předem dohodnutém tématu. Cílem programu je posílit spolupráci mezi výzkumníky pracujícími s daty ESS a poskytnout návštěvní-

kům odbornou oporu při jejich práci v oblasti komparativního výzkumu. Program je finančně podporován ze strany koordinátorů projektu ESS, účastníci tak mohou počítat minimálně s částečným pokrytím svých cestovních nákladů.

Celkem je možné navštívit sedm odborných center, z nichž každé má své vlastní kompetence. Zájemce si volí, které z odborných center by vzhledem ke svému odbornému zaměření nejraději navštívil. Centra a jejich specializace jsou:

- Centre for Comparative Social Surveys, City University London, Velká Británie. Zaměření: design výzkumu v mezinárodní perspektivě, příprava dotazníků, mixed mode design, vývoj postojových indikátorů, vedení velkých infrastruktur v sociálních vědách;
- Norwegian Social Science Data Services, Bergen, Norsko; oficiální archiv dat ESS. Zaměření: poskytování a archivace dat a metadat, kvalita dat, zlepšování přístupu k datům;
- GESIS, Leibniz Institute for the Social Sciences, Mannheim, Německo; největší centrum infrastruktury. Zaměření: výběry, překlad dotazníků, monitorování terénního sběru dat, měření kvality dat, vedení velkých sociálněvědních výzkumů;
- Netherlands Institute for Social Research /SCP, Haag, Nizozemí; vládní agentura pracující zejména v oblasti aplikovaného výzkumu. Zaměření: výzkum v oblasti veřejné a sociální politiky a kvality života, problematika nonresponse;
- Research and Expertise Centre for Survey Methodology, Univerzita Pompeu Fabra, Barcelona, Španělsko. Zaměření: reliabilita a validita dat v mezinárodním výzkumu, chyby měření, efekt formulace otázek a metod sběru dat;
- Center of Survey Methodology, Univerzita Leuven, Belgie. Zaměření: kvalita dat, chyby měření, efekt tazatele, efekt nonresponse, mixed mode design, měre-

ní ekvivalence v mezinárodním výzkumu;

- University of Ljubljana, Slovinsko. Zaměření: měření v sociálním výzkumu, sociální sítě, výběry, vážení, lineární modely a informační technologie pro sociální výzkum.

Osobně se mohu podělit o svou zkušenost s návštěvou výzkumného centra Research and Expertise Centre for Survey Methodology (RECSM) při univerzitě Pompeu Fabra v Barceloně. Zde jsem strávila čtyři velmi inspirativní dny na konci listopadu 2011. Pracovala jsem v týmu profesora Willem E. Sarise, který se věnuje zejména studiu efektu charakteristik výzkumu na kvalitu a mezinárodní srovnatelnost dat.

Před příjezdem do Barcelony bylo dohodnuto, že návštěvu zahájíme setkáním, na kterém seznámím členy týmu s výzkumným tématem, na kterém aktuálně pracuji. První den jsem tak prezentovala členům RECSM svůj záměr vypracovat komparativní analýzu dat na téma ageismus z výzkumu ESS Round 4. Při následné diskusi jsme si vytyčili dvě hlavní témata, jejichž zpracování by bylo prospěšné pro mou práci, a která zároveň spadala do odborného zájmu pracoviště RECSM. Prvním z nich byla korekce chyb měření při hledání vztahů mezi proměnnými. Druhým byla potřeba testování ekvivalence měření konceptů v mezinárodní perspektivě před započítáním komparativní analýzy.

Seznámení s postupem zpracování obou zmíněných metodologických témat bylo velmi přínosné. Profesor Saris a jeho tým věnují značné úsilí tomu, aby empiričtí sociologové nepodceňovali chyby měření a testování invariance měření v komparativním výzkumu. K těmto účelům vyvíjejí postupy, s nimiž seznamují odbornou veřejnost zejména v časopise *Survey Research Methods*. Stále se ale potýkají s nízkou ochotou sociologů zapracovat tyto postupy do vlastních výzkumů, jelikož jsou často považovány za zbytečně komplikované. Zahrnu-

tí postupů je však vyváženo přínosy v podobě vyčištění dalších analýz a získání přesnějších a lépe obhajitelných výsledků.

V další části návštěvy jsem byla seznámena s programem SQP (Survey Quality Predictor), který slouží k testování kvality otázek před jejich použitím v dotazníku. První verze tohoto programu již existuje v podobě on-line aplikace, zájemcům o vyzkoušení se ale vyplatí počkat si na dokončení nové, funkcemi i zdrojovými daty mnohem bohatší verze, kterou tým RECSM právě dokončuje. Smyslem tohoto programu je predikce reliability, konstruktové validity a celkové kvality otázek. Predikce stojí na principu ručního okódování otázky podle charakteristik, o kterých již dle výsledků stovek MTMM experimentů autoři programu vědí, že mají vliv na kvalitu otázky (jedná se o více než 50 charakteristik, jako například téma otázky, její zaměření v čase, formulace a délka otázky, podoba škály odpovědí, způsob sběru dat a podobně). Program pak na základě těchto charakteristik otázky vypočítá její předpokládanou kvalitu a doporučí i způsoby, jak jednotlivé koeficienty kvality zvýšit.

V závěrečné části návštěvy jsem měla možnost setkat se s Dianou Zavala Rojas, která se věnuje harmonizaci překladů dotazníků ESS do národních jazyků participujících států. Jejím úkolem je mimo jiné testovat právě s využitím SQP programu kvalitu otázek při jejich překladu do různých jazyků. V případě rozdílné kvality téže otázky ve dvou různých jazycích pak shromažďuje informace o důvodech takové situace a snaží se s jednotlivými národními koordinátory nalézt řešení. Jelikož slovanští národy mají v některých případech podobné potíže s překlady, diskutovaly jsme s Rojas některá specifika slovanských jazyků, která opakovaně přinášejí komplikace do překladů dotazníků ESS.

Hlavní přínos mé návštěvy v RECSM spočíval v získání množství nových informací, které mohu využít ve své další práci. Diskuse s jednotlivými členy týmu umož-

nily nasměrování mých dalších analýz. Na druhou stranu zjevnou nevýhodou tohoto programu je velmi omezený čas, který člověk může na daném pracovišti strávit. I maximální délka čtyř dnů může vést (a v mém případě vedla) spíše k otevření mnoha otázek a k orientačnímu nastínění postupů jejich řešení, než k jejich zodpovězení. Zájemce o program krátkých návštěv by tak měl být připravený na to, že ho po návratu může čekat ještě mnoho práce na vstřebání nových vědomostí.

Jak se může zájemce přihlásit k návštěvě některého ze sedmi odborných center? K tomuto účelu slouží on-line formulář na stránkách ESS, v sekci Survey Competence Centres. O přijetí či nepřijetí uchazeče rozhoduje nejprve panel zástupců projektu ESS, konečné slovo pak má vedoucí konkrétního odborného centra, které by mělo uchazeče přivítat. Celý rozhodovací proces trvá přibližně měsíc. Přesný termín návštěvy si přijatý zájemce následně dohodne s konkrétním odborným centrem dle časových možností na obou stranách. Po návratu je třeba vypracovat krátké hodnocení návštěvy a přehled navazujících aktivit.

Program krátkých návštěv odborných center projektu ESS je velmi vstřícný k uchazečům, a to jak flexibilitou témat a termínů návštěv, tak otevřeností k širokému spektru potenciálních účastníků. Jeho absolvování vede k rozšíření obzorů v oblasti metodologie komparativního výzkumu a k navázání zajímavých mezinárodních kontaktů. Zvážení této možnosti lze proto doporučit všem zájemcům o komparativní výzkum v sociálních vědách.

Romana Trusinová

Webové stránky projektu:
www.europeansocialsurvey.org